

# PRO MEMORIA

Adv. Clin. Exp. Med. 2003, 12, 5, 561–564  
ISSN 1230-025X

## Profesor dr hab. Marian Mordarski – Jego „ślad w pamięci i w nauce”\*

Professor Marian Mordarski – in memoriam

Profesor Marian Mordarski urodził się 10 listopada 1927 r. w Nowym Sączu, gdzie spędził swe dzieciństwo i rozpoczął naukę w szkole powszechnej w 1934 r. Naukę kontynuował w Nowym Sączu do wybuchu II wojny światowej, a w czasie okupacji w gimnazjum na tajnych kompletach. Szkołę średnią i liceum ukończył w 1947 r. Studia na Wydziale Nauk Przyrodniczych Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu rozpoczął w 1948 r., ukończył je w 1952 r., uzyskując stopień magistra filozofii z zakresu biologii.

Jeszcze w czasie studiów przyjął propozycję profesora Ludwika Hirszfelda, kierownika Zakładu Mikrobiologii Akademii Medycznej we Wrocławiu i rozpoczął pracę na stanowisku zastępcy asystenta. Już w Instytucie Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN (powołanym w 1953 r.) uzyskał stopień naukowy kandydata nauk biologicznych w czerwcu 1956 r. po odbyciu studiów kandydackich. Promotorem jego dysertacji był profesor Stefan Ślopek. Stopień naukowy docenta uzyskał w 1961 r. Tytuł profesora nadzwyczajnego został mu nadany w 1970 r., a profesora zwyczajnego w 1981 r.

W Instytucie pełnił funkcje: kolejno adiunkta, kierownika zespołu badawczego, kierownika Laboratorium Antybiotyków, następnie Laboratorium Biosyntezy i kierownika Zakładu Mikrobiologii, w latach 1983–1985 zastępcy dyrektora, a od 1985 r. do 28.02.1999 r. dyrektora Instytutu.

Godną wspomnienia jest część życiorysu Mariana Mordarskiego z okresu okupacji, a zwłaszcza od lutego 1944 r., kiedy jako 16-letni wówczas młodzieniec złożył przysięgę żołnierską w placówce Armii Krajowej w Nowym Sączu

swemu dowódcy, o pseudonimie „Kobuz”. Powierzono Mu obowiązki łącznika między placówką AK a punktami kontaktowymi w Nowym Sączu, leśniczówkami w okolicy Rytra i Barcie. W lipcu 1944 r. został przydzielony do oddziału porucznika „Szpaka”, w którym głównie ze swymi rówieśnikami brał czynny udział w akcjach specjalnych, m.in. w znanej akcji zniszczenia strategicznie ważnego połączenia mostowego na Dunajcu pod Hubą. Uczestniczył także w akcjach pod dowództwem porucznika „Pazura”, w likwidowaniu placówek niemieckich i w starciach, niekiedy z liczbowo silniejszymi, oddziałami niemieckimi. Jak podaje w swym życiorysie, jego „żołniersko-akowska epopeja” zakończyła się w styczniu 1945 r., kiedy wojska radzieckie wkroczyły do Nowego Sącza, a porucznik „Pazur” rozwiązał batalion. Jak aktywny był udział Mariana Mordarskiego, młodego żołnierza-akowca świadczą niżej podane odznaczenia za działalność w okresie okupacji:

1945 – Honorowa Odznaka Żołnierza 1 Pułku Strzelców Podhalańskich Armii Krajowej, Mariana Mordarskiego, pseudonim „Orzeł” należącego do Oddziału Szturmowego „Pazura” w IV Batalionie, Kompanii pod dowództwem „Lamparta”,

1945 – Krzyż Zasługi z Mieczami, nadany przez szefa sztabu 1 Pułku Strzelców Podhalańskich Armii Krajowej „za ofiarną i pełną poświęcenia pracę dla dobra Polski”, w 1 Pułku Strzelców Podhalańskich Armii Krajowej,

1966 – Dyplom Uznania za Trud i Walkę w szeregach Armii Krajowej nadany przez Światowy Związek Żołnierzy Armii Krajowej,

\* Artykuły poświęcone pamięci profesora Mariana Mordarskiego ukazały się w „Postęпах Higieny i Medycyny Doświadczalnej”, tomie 57 w zeszycie 3: Andrzej Trzebski: Pożegnanie Profesora Mariana Mordarskiego, Jolanta Zakrzewska-Czerwińska: Wspomnienie o Profesorze Marianie Mordarskim, Józef Lisowski: Epitafium.



- 1995 – Krzyż Armii Krajowej przyznany przez prezydenta RP Lecha Wałęsę,  
 1995 – Krzyż Kawalerski Odrodzenia Polski przyznany przez prezydenta RP Lecha Wałęsę,  
 1995 – Odznaka Weterana Walki o Niepodległość.

Ukształtowana w trudnych latach okupacji osobowość Mariana Mordarskiego, odważnego i aktywnego młodzieńca rozwinęła się w czasie studiów przyrodniczych i podjętej pracy naukowej, w której uzewnętrznił swą pasję jako badacz. Poza codzienną pracę w laboratorium, podejmował z odwagą i odpowiedzialnością działania organizacyjno-naukowe, jako kierownik zespołów badawczych, a także w towarzystwach naukowych, komitetach naukowych, komitetach redakcyjnych czasopism naukowych, w organizowaniu konferencji i zjazdów naukowych w kraju i zagranicą.

Ta działalność Mariana Mordarskiego została wyróżniona następującymi tytułami i odznaczeniami państwowymi:

- 1974 – Medal 30-lecia PRL,  
 1976 – Złota Odznaka Związku Nauczycielstwa Polskiego,  
 1984 – Złoty Krzyż Zasługi,  
 1981 – Medal 25-lecia Polskiej Akademii Nauk, nagrody indywidualne i zespołowe Ministra Zdrowia, Sekretarza Wydziału II i VI Polskiej Akademii Nauk,  
 1991 – nadanie tytułu członka korespondenta Polskiej Akademii Nauk,  
 1998 – tytuł Honorowego Profesora Instytutu Mikrobiologii Chińskiej Akademii Nauk w Pekinie, Instytutu Mikrobiologii w Yunnan i Uniwersytetu w Yunnan (Chiny)

Niżej są wymienione funkcje naukowo-organizacyjne pełnione przez Mariana Mordarskiego: przewodniczący Komitetu Mikrobiologii PAN (1971–1974),

członek Komitetu Biotechnologii przy Prezydium PAN,

sekretarz naukowy i wiceprezes Oddziału Wrocławskiego PAN (1994–1996),

redaktor naczelny czasopisma wydawanego w Instytucie Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN „Postępy Higieny i Medycyny Doświadczalnej” (1968–2003).

członek zespołu redakcyjnego „Archivum Immunologiae et Therapiae Experimentalis” oraz „Zentralblatt für Bakteriologie”,

członek Europejskiej Federacji Towarzystw Mikrobiologicznych FEMS, w latach 1975–1980 wiceprezes, w latach 1986–1989 prezes,

członek Rady Naukowej Instytutu Immunologii i Terapii Doświadczalnej, innych Instytutów

Polskiej Akademii Nauk, Państwowego Zakładu Higieny,

członek korespondent Deutsche Gesellschaft für Hygiene und Mikrobiologie i Society of General Microbiology.

Trudno przedstawić bardzo bogatą działalność naukową Mariana Mordarskiego, zawartą w ponad dwustu opublikowanych pracach w krajowych i zagranicznych specjalistycznych czasopismach i wydaniach monograficznych. Wymienię dziedziny badań, których wyniki w sposób znaczący przyczyniły się do rozwoju nauk biomedycznych, a które uzyskały także międzynarodowe zainteresowanie i uznanie:

1. Badania nad naturalnymi i syntetycznymi związkami o aktywności biologicznej, w tym antybiotykami i nowymi pochodnymi triazyny, piperazyny, karbolin i indolochinoliny o działaniu przeciwnowotworowym, a także przeciwgrzybiczym,

2. Badania nad naturalnymi i otrzymywanymi metodami inżynierii genetycznej czynnikami immunomodulatorowymi o działaniu przeciwnowotworowym,

3. Badania nad składem chemicznym ściany komórkowej promieniowców, ze szczególnym uwzględnieniem lipidów i kwasów tłuszczowych,

4. Wprowadzenie metod biologii molekularnej do badań genomu bakteryjnego, szczególnie znaczenie sekwencji nukleotydowych konserwatywnych regionów DNA i rybosomalnego RNA u promieniowców, co przyczyniło się znacząco do postępu biotechnologii i molekularnych metod identyfikacji i taksonomii bakterii, a także precyzji diagnostyki bakteriologicznej.

Niżej przedstawiam wybrane pozycje piśmiennictwa, prace oryginalne i przeglądowe oraz rozdziały w monografiach, ilustrujące dziedziny badań, którym profesor Marian Mordarski poświęcił swe zainteresowania, pasję i aktywność badawczą:

#### Ad 1

Pognan F., Saucier J. M., Paoletti C., Kaczmarek L., Nantka-Namirski P., Mordarski M., Peczyńska-Czoch W.: A carboline derivatives as a novel mammalian DNA topoisomerase II targeting agent. *Biochem. Pharmacol.* 1992, 44, 2149–2155.

Kaczmarek L., Balicki R., Nantka-Namirski P., Peczyńska-Czoch W., Mordarski M.: Cancerostatics. IV. Synthesis and antineoplastic properties of some benzo-iso-alpha-carbolines. *Arch. Pharm. (Weinheim)* 1988, 8, 463–467.  
 W: Peczyńska W. i Mordarski M.: *Actinomycetes enzymes*. Red.: Goodfellow M., Williams S. T.,



- Mordarski M.: Actinomycetes in Biotechnology. 1988, 219–283.
- Peczynska W., Mordarski M.: Transformation of Xenobiotics. W: The Biology of the Actinomycetes. Red.: Goodfellow M., Mordarski M. i Williams S. T.: Academic Press 1984, 287–336.
- Zakrzewska J., Mordarski M.: Molecular identification of Staphylococci. Nova Acta Leopoldina 1999, NF 80, nr 312, 117–124.
- Urbański T., Guerne D., Ślopek S., Mordarski M., Mordarska H.: Antineoplastic activity of tetrahydro 1,3-oxazine derivatives. Nature 1960, 187, 426.
- Ad 2
- Mordarska H., Mordarski M., Pietkiewicz D.: Chemical analysis of hydrolysates and cell extracts of *Nocardia pellegrino*. Int. J. Syst. Bacteriol. 1973, 23, 274–277.
- Mordarska H., Mordarski M., Goodfellow M.: Chemotaxonomic characters and classification of some nocardioform bacteria. J. Gen. Microbiol. 1972, 71, 77–86.
- Mordarska H., Mordarski M.: Cell lipids of *Nocardia*. International Symposium on the Taxonomy of the Actinomycetales. VEB, Gustav Fischer Verlag Jena, Jena 1968.
- Urbański T., Gürne D., Ślopek S., Mordarski M., Mordarska H.: Anti-neoplastic activity of tetrahydro 1,3-oxazine derivatives. Nature 1960, 187, 426–427.
- Ślopek S., Mordarska H., Mordarski M.: Metoda wykrywania związków onkostatycznych in vitro. Post. Hig. Med. Dośw. 1958, 12, 189–190.
- Ad 3
- Fiszer-Maliszewska L., Den Otter W., Madej J. A., Mordarski M.: Therapeutic potential of biological response modifiers against transplantable mouse tumors of spontaneous origin. II. Local interleukin-2 treatment of tumors of different immunogenic strength. Arch. Immunol. Ther. Exp. 1998, 46, 293–300.
- Fiszer-Maliszewska L., Den Otter W., Mordarski M.: Effect of local interleukin-2 treatment on spontaneous tumours of different immunogenic strength. Cancer Immunol. Immunother. 1998, 47, 307–314.
- Fiszer-Maliszewska L., Mordarski M., Madej J. A.: Therapeutic potential of biological response modifiers against transplantable mouse tumors of spontaneous origin. I. Characterization of biological properties of tumor lines and preliminary data on response to cytostatic drugs and biomodulators. Arch. Immunol. Ther. Exp. 1993, 41, 1–9.
- Fiszer-Maliszewska L., Mordarski M.: Immunomodulating agents in experimental therapy. Clin. Immunol. Newsletter 1985, 6, 129–132.
- Fiszer-Maliszewska L., Mordarski M.: Immunomodulation and therapeutic effects of cytostatics. Zbl. Bakt. 1985, Suppl.13, 215–230.
- Ad 4
- Manfio G. L., Atalan E., Zakrzewska-Czerwińska J., Mordarski M. et al.: Classification of novel soil Streptomyces as *Streptomyces aureus* sp. nov., *Streptomyces laceyi* sp. nov. and *Streptomyces sangreli* sp. nov. Antonie van Leeuwenhoek Kluwer. Acad. Press. 2003, 83, 245–255.
- Zakrzewska-Czerwińska J., Gaszewska-Mastalczak A., Pulverer G., Mordarski M.: Identification of *Staphylococcus epidermidis* using a 16S rRNA-directed oligonucleotide probe. FEMS Microbiol. Lett. 1992, 79, 51–58.
- Zakrzewska-Czerwińska J., Mordarski M., Goodfellow M.: DNA base composition and homology values in the classification of some *Rhodococcus* and related taxa. J. Gen. Microbiol. 1980, 118, 2807–2813.
- Mordarski M., Goodfellow M., Tkacz A., Pulverer G., Schaal K. P.: Ribosomal ribonucleic acid similarities in the classification of *Rhodococcus* and related taxa. J. Gen. Microbiol. 1980, 118, 313–319.
- Mordarski M., Szyba K., Pulverer G., Goodfellow M.: Deoxyribonucleic acid reassociation in the classification of the “rhodochrous” complex and allied taxa. J. Gen. Microbiol. 1976, 94, 235–245.
- Pod kierunkiem Profesora Mariana Mordarskiego stopień doktorski uzyskało 16 jego współpracowników, spośród których trzy osoby otrzymały stopień doktora habilitowanego, a dwie osoby – tytuł profesora.
- W opinii Profesora Janusza Jeliaszewicza „Profesor Marian Mordarski ma za sobą nie tylko spektakularną karierę zawodową i naukową, ale także działanie patriotyczne dla kraju. Jest z pewnością jednym z najwybitniejszych polskich uczonych okresu powojennego. Jest twardy w pracy i wymaganiach, jest bardzo dobry w dążeniach do pozytywnego celu. Jest uczonym z powołania i bez kompromisu. Jak wszyscy wybitni ludzie jest delikatny i łagodny dla partnerów, ale nie ma poślachania dla tandety”.
- Uczniowie i współpracownicy Profesora w swoich wypowiedziach zwracają uwagę na sposób dyskusji i weryfikacji posiadanych wiadomości – oczekiwał raczej samodzielnego sposobu rozwiązywania problemu i programowania własnych badań niż wiedzy encyklopedycznej lub



trzymania się utartych protokołów i metod badawczych. Pamiętają Go jako zamilowanego żeglarza, taternika, narciarza, wielkiego miłośnika przyrody, zwłaszcza gór, a szczególnie Tatr z uwagi na swe rodzinne korzenie oraz bliskich Wrocławia Gór Sowich, gdzie w ciszy swego ulubionego domku góralskiego w Glinnie, w otoczeniu rodziny i przyjaciół, także współpracowników, chętnie spędzał wolne chwile.

**Prof. dr hab.  
nauk przyrodniczych  
Marian Mordarski  
(1927–2003)**

**Człowiek, który pozostawił  
„ślad w pamięci i nauce”**

Pod takim tytułem w dniu 9 maja 2003 r. odbyła się w sali wykładowej im. Stefana Ślopka Instytutu Immunologii i Terapii Doświadczalnej im. Ludwika Hirszfelda I Konferencja Naukowa poświęcona dokonaniom Prof. dr hab. Mariana Mordarskiego. Konferencja została zorganizowana z inicjatywy prof. dr. Włodzimierza Doroszkiewicza przez Oddziały Wrocławskie Polskiego Towarzystwa Mikrobiologów, Polskiego Towarzystwa Immunologii Doświadczalnej i Klinicznej, Polskiego Towarzystwa Biochemicznego, Polskiego Towarzystwa Genetycznego, przez Instytut Immunologii i Terapii Doświadczalnej PAN i Zakład Mikrobiologii Instytutu Genetyki i Mikrobiologii Uniwersytetu Wrocławskiego.

W części naukowej, po otwarciu Konferencji przez prof. dr hab. Włodzimierza Doroszkiewicza (przewodniczącego Komitetu Organizacyjnego) i wystąpieniu prof. dr hab. Andrzeja Górskiego (dyrektora Instytutu) wykłady wygłosili: prof. dr hab. Paweł Kisielow – Selekcja pozytywna i negatywna, prof. dr hab. Wanda Peczyńska-Czoch – Biotransformacje indolochinolin, prof. dr hab. Jolanta Zakrzewska-Czerwińska – 50 lat badań nad *Streptomyces* od *in vivo* do *in silico*.

W drugiej części Konferencji, zatytułowanej „Prof. dr hab. Marian Mordarski – naukowiec – mistrz – przyjaciel – wspomnienia”, głos zabrali koledzy, przyjaciele i współpracownicy Profesora.

Prof. dr hab. Tadeusz Lachowicz wspomniął wydarzenia ze wspólnych wypraw żeglarskich, ilustrując je fotografiami z tego „młodzińskiego” okresu pracy w Instytucie, w którym wspólne zainteresowania nie tylko żeglarskie, ale turystyczne i wspinaczki w Tatrach stanowiły wspaniałe odprężenie po pracy, także po trudach i niepowodzeniach w codziennym, niełatwym pod wieloma względami życiu w Polsce Ludowej. Do wspomnień turystycznych i artystycznych (męska obsada w sztuce Hamlet) nawiązywali w swych wypowiedziach profesorowie Józef Lisowski i Andrzej Morawiecki. Kilka wierszowanych tekstów pochodzących z różnych okresów i wydarzeń w Instytucie przedstawił dr Stefan Rowiński. Profesor Czesław Radzikowski wspomniął wspólny z profesorem Mordarskim pobyt w Walker Laboratory, części Sloan-Kettering Institute for Cancer Research w Nowym Jorku, gdzie pracując w różnych laboratoriach, mieli okazję do bliższego poznania się, nie tylko dzięki podobnym zainteresowaniom naukowym, ale i wspólnemu żeglowaniu. Podkreślił niezwykłą koleżeńską, bezinteresowną pomoc innym i wspomniął o wpływie, jaki odegrał profesor Marian Mordarski w trudnej decyzji służbowego przeniesienia się z Gdańska do Wrocławia po habilitacji w 1965 r. i propozycji profesora Stefana Ślopka. Wspomniął także o nieprzyjętej przez profesora Mariana Mordarskiego ofercie objęcia stanowiska dyrektora Instytutu Antybiotyków w Warszawie.

W Konferencji naukowej poświęconej dokonaniom profesora Mariana Mordarskiego, zatytułowanej „Tym, którzy pozostawili ślad w pamięci i w nauce” uczestniczyli, poza członkami towarzystw naukowych organizatorów konferencji, licznie zgromadzeni pracownicy Instytutu, Zakładu Mikrobiologii AM we Wrocławiu, Instytutu Genetyki i Mikrobiologii i Instytutu Biochemii i Biologii Molekularnej Uniwersytetu Wrocławskiego, Wydziału Biotechnologii Politechniki Wrocławskiej, przyjaciele i studenci wyższych uczelni Wrocławia.

CZESŁAW RADZIKOWSKI